

Tadeusz Biernat

**KRYSTYNA LESZCZYŃSKA, RZĄDY
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ W LATACH 1989-2001.
SKŁAD, ORGANIZACJA I TRYB FUNKCJONOWANIA,
[TORUŃ 2005, ss. 482]**

Dr Krystyna Leszczyńska w swojej pracy podejmuje podstawowe z punktu widzenia funkcjonowania systemu politycznego i ustroju państwa zagadnienia organizacji i funkcjonowania rządu. Jego szczególną pozycję wyznacza typ systemu władzy opartej na wzorcach parlamentaryzmu. W tej sytuacji zbędne jest przekonywanie o tym, że podjęty przez autorkę projekt badawczy jest ważny zarówno w zakresie badań politologicznych, jak i nauk prawnych (konstytucjonalizmu). Konstrukcja władzy wykonawczej i jej realne działania władcze stanowią fundamentalną kwestię z punktu widzenia organizacji i ładu każdego systemu politycznego, czy szerzej społecznego, ale także systemu prawnego. W recenzowanej pracy wskazane wyżej zagadnienia zostały przedstawione w ściśle określonej cezurze czasowej – lat 1989-2001, a więc rządów z okresu transformacji ustrojowej w Polsce – lat kształtowania się nowego ładu prawnego i porządku politycznego. Warto na ten fakt zwrócić uwagę z dwóch względów. Po pierwsze, dynamika procesu politycznego w tym okresie jest znaczna, toteż wszelkie próby opracowania naukowego zachodzących zjawisk są niezwykle cenne i przydatne w szerokim wachlarzu podejmowanych badań politologicznych, prawnych dotyczących tego okresu. Po drugie, wspomniana dynamika przekłada się nie tylko na znaczną rotację personalną w organach władzy, zmiany polityczne, organizacyjne, ale, przede wszystkim, na niezbędne zmiany w sferze prawnej, co skutkuje wprowadzeniem w życie wielu różnej rangi i rodzaju aktów prawnych. To wszystko musiała autorka opracowania przebadać. Jest to godne podkreślenia, bo oprócz obszernego materiału legislacyjnego, który stanowi podstawowe źródło opracowania, autorka korzysta z niepublikowanych materiałów (aktów normatywnych i dokumentów), wywiadów i relacji, materiałów prasowych, a także opracowań naukowych tematu.

Zdaniem autorki, podstawowym celem badawczym pracy była „próba odpowiedzi na pytania: co warunkowało i jak kształtowały się składy Rządów, jaka była ich organizacja oraz jak funkcjonowała Rada Ministrów w Polsce w latach 1989-2001, a więc w okresie ponad dziesięciu lat transformacji systemowej, w wyniku której Rząd stał się głównym ośrodkiem podejmowania decyzji politycznych” (s. 6). Należy stwierdzić, że na tak postawione pytanie badawcze, zwłaszcza jego drugą część, autorka odpowiada w sposób pełny. Co więcej, wydaje się godne podkreślenia, że postawiony cel badawczy został zrealizowany w sposób perfekcyjny.

Formułując taka opinię chciałbym ja szerzej uzasadnić. Z punktu widzenia metodologii nauk społecznych, a politologii w szczególności, a także z punktu widzenia funkcji nauki i oczekiwań, jakie są kierowane pod adresem badaczy rzeczywistości politycznej, doszło – moim zdaniem – do zachwiania istotnych proporcji między orientacjami badawczymi. Między innymi, pod wpływem fascynacji występującymi wokół zjawiskami głębokich politycznych przemian (można je rozważać w skali globalnej, a nie tylko w odniesieniu do procesu transformacji systemowych w byłych państwach komunistycznych) w badaniach naukowych zaczęły wyraźnie dominować postawy, których nurtem przewodnim było formułowanie teorii wyjaśniających zachodzące procesy. Rywalizacja na tym polu przyniosła wprawdzie wiele ciekawych propozycji, ale także konstrukcji o wątpliwych walorach eksplanacyjnych, słabo ugruntowanych w materiale empirycznym, szokujących intelektualnie tylko na krótką metę. W dążeniu do oryginalności zapomniano, że nauka to również rzetelne badanie rzeczywistości w jej różnych aspektach, żmudne gromadzenie, badanie i opracowywanie materiałów źródłowych, pozwalających odpowiedzieć na pytanie „jak jest?”. Krótko należy dokonać waloryzacji określonych postaw i dążyć do realizowania w badaniu naukowym deskryptywnej funkcji nauki. Praca Krystyny Leszczyńskiej dowodzi, że w gronie młodych pracowników nauki można liczyć na badania, przede wszystkim dzięki ogromnej pracy włożonej w ich przeprowadzenie, ważne, wartościowe i niezwykle przydatne; owocujące opracowaniem, które może być podstawą do dalszych analiz występujących w Polsce zjawisk politycznych.

Złożona problematyka badawcza przedmiotu, charakterystyczna dla pogranicza badawczego takich dyscyplin jak prawo (zwłaszcza prawo konstytucyjne) i politologia zawsze determinuje sposób badania, wyraźnie go komplikując. Dobre opracowanie przedmiotu w warunkach badań interdyscyplinarnych wymaga szczególnego podejścia. To udało się autorce znakomicie, a – jak sądzę – duże znaczenie miało to, że posiada wykształcenie politologiczne i prawnicze. Znajduje to wyraz w zastosowanych metodach badawczych, przede wszystkim, w wykorzystaniu analizy prawno-instytucjonalnej aktów prawnych, analizy porównawczej w odniesieniu do instytucji politycznych. W przypadku tego typu opracowań niezwykle ważna jest konstrukcja pracy. Całość opracowania składa się ze wstępu, czterech rozdziałów i zakończenia. Rozdział pierwszy (s. 13-38) poświęcony jest omówieniu konstytucyjnym uwarunkowaniom składu, organizacji i funkcjonowania rządu. Drugi przedstawia skład Rady Ministrów, analizowany w sześciu różnych aspektach, od zasad jego kształtowania, liczby członków, kwestii personalnych, organi-

zacyjnych i politycznych (s. 43-141). Trzeci poświęcony jest omówieniu organizacji Rady Ministrów (s. 153-269). Czwarty, ostatni rozdział, autorka poświęca omówieniu kwestii proceduralnych związanych z trybem funkcjonowania Rady Ministrów (s. 289-315). Całość uzupełniają: zakończenie, dwa aneksy, (pierwszy zawiera niezwykle przydatne tabele, drugi zestawienia) i obszerna bibliografia.

Już konstrukcja pracy dowodzi i zasługuje na podkreślenie, że mamy do czynienia z opracowaniem kompletnym, uwzględniającym wszystkie aspekty omawianego zjawiska, a równocześnie skomponowanym bardzo przejrzyście. Ułatwia to w sposób znakomity korzystanie z wyników opracowania.

Dodatkowy walor pracy polega na tym, że ukazuje ona mechanizmy tworzenia i sposób inkorporacji do kluczowego organu władzy w państwie osób, których obecność, zmiana zajmowanych stanowisk, sposób działania w ramach Rady Ministrów i jej organizacyjnego otoczenia pozwala na identyfikację ważnej części składowej współczesnej klasy politycznej. Praca ta ukazuje również, w jaki sposób kształtują się i zmieniają różnego rodzaju instytucje (w znaczeniu normatywnym), determinujące władzę realną i jej funkcjonowanie.

W zakończeniu autorka formułuje szereg istotnych tez, między innymi taką, która pozwala na demystyfikację politycznych deklaracji i dążeń do tworzenia „rządu fachowców”, a także bardzo interesujących konstatacji na temat kształtowania Rady Ministrów jako procesu niesformalizowanego. Jedyne zastrzeżenie może budzić fakt, że autorka nie rozwija tych zagadnień w sposób pełniejszy. Jednakże, z drugiej strony, gdyby takie obszernie uwagi pojawiły się w tekście, to doprowadziłoby to do rozbicia jednolitej i bardzo czytelnej jego formy, a to byłoby ze szkodą dla całości opracowania.

Tak wszechstronne i kompleksowe opracowanie jest niewątpliwą zaletą książki, sprawia, że jest ona doskonałym uzupełnieniem literatury przedmiotu. Jej przydatność wyznacza nie tylko wspomniana wyżej użyteczność dla dalszych, pogłębionych badań naukowych, ale także możliwości wykorzystania w dydaktyce i przez wielu innych odbiorców, np. dziennikarzy. Należy zachęcić autorkę do kontynuowania pracy, aby w przyjęty przez siebie sposób przeprowadziła analizę funkcjonowania rządów po 2001 roku. Jest wiele merytorycznych i metodologicznych przesłanek, wskazujących, że takie poszerzenie badań może przynieść bardzo wartościowe poznawczo rezultaty.

Warto wreszcie podkreślić fakt, że wszystkie części opracowania zawierają kompletne wyniki badań i są przygotowane z najwyższą starannością. Na tle aktualnej literatury przedmiotu, przedstawiona praca stanowi ważną pozycję. Opracowań naukowych dotyczących zagadnień ustrojowych i polityki państwa w okresie transformacji systemu politycznego jest wiele, brakowało w nich jednak tak obszernej i konkretnej monografii dotyczącej organizacji i funkcjonowania rządów.